

Министарство иностраних послова Краљевине Југославије – Протокол 1918–1941; (1912–1941)

– установа и архивска грађа –

АПСТРАКТУМ: У раду је представљена историјска белешка фонда Министарство иностраних послова Краљевине Југославије – Протокол, као дела једне од најважнијих институција у Краљевини Југославији. Обухваћен је његов развој, надлежности, рад и преглед архивске грађе која пружа разноврсне податке за будућа научна истраживања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Протокол, Министарство иностраних послова Краљевине Југославије, архивска грађа

Историјат ствараоца грађе

Државни апарат Краљевства СХС наследио је функције државних органа Краљевине Србије. Министарство иностраних дела КСХС преузело је структуру МИД Србије из времена последње организационе промене пред ратове. Окончањем Првог светског рата, краљевска влада се крајем 1918. са Крфа вратила у престоницу Београд, а почетком 1919. вратило се и Министарство иностраних дела, које се састојало од Политичког, Конзуларног, Административног и Благајничког одељења као и Пресбиороа. Још док се влада налазила на Крфу и у Солуну, а посебно по ослобођењу Србије и уједињењу у КСХС дипломатски односи са иностранством су знатно проширени. Првих година сарадња са страним представништвима обављана је преко Политичког одељења, првенствено радом првог одсека.

Протокол је као одсек између два рата био саставни део југословенске дипломатске службе у земљи и водио је рачуна о правилима понашања према званичним иностраним представницима и међународним организацијама у Југославији.¹ Протокол је координисао и реализовао церемонијал и програме међународних посета, сусрете и међународне преговоре, потписива-

¹ Зоран Вељић, *Дипломатски протокол*, Београд 2005, 20.

ње међународних споразума, организовање присуства дипломатског и конзуларног кора на државним и другим свечаностима, протоколарним манифестацијама и слично. Одсек Протокола водио је рачуна да сви дипломатски представници добију одговарајући третман, имају имунитет и привилегије за несметано вршење службе и функционисање дипломатско-конзуларног представништва. Одсек је планирао, координирао, организовао и вршио послове формалне акредитације иностраних дипломатско-конзуларних представника у земљи (као предаја акредитивних писама) и југословенских дипломатско-конзуларних представника у иностранству.

Одсек Протокола је требало да посебно води рачуна о дипломатским представницима приликом организовања пријема у МИП, а посебно у вези са распоредом на одговарајуће место приликом свечаности према рангу, титулу или функцију, односно прерогативима који су сваком учеснику припадали. Један од задатака Протокола био је да припрема, штампа и доставља дипломатске листе, које су излазиле два пута годишње.

Формирањем југословенске дипломатске службе, послови Протокола на самом почетку били су подељени у оквиру надлежности Политичког и Административног одељења. Уредбом од 5. маја 1919. у делокругу Политичког одељења, сва три одсека су обухватила део послова из надлежности Протокола. Тако је Први одсек поред дипломатских инструкција и дипломатске кореспонденције, обавештавања политичке природе и других задатака имао био надлежан и за рад са дипломатским пасошима. Други одсек је водио рачуна о акредитивним и опозивним писмима, пуномоћјима и ратификацијама, аудијенцијама дипломатског кора, предлозима за одликовања страних поданика и вођењу регистра одликаних, церемонијалу, дипломатским привилегијама и другим пословима. Трећи одсек је водио књиге протокола, око чувања и смештаја архиве и експедицију, тј. слање и пријем дипломатске поште.²

Почетком 20-их година извршено је више реорганизација и измена унутар Министарства иностраних дела Краљевине Југославије. У том периоду Протокол је као одсек остао у надлежности Политичког одељења и послови одсека су обједињени у оквиру једног одсека.

Политичко одељење је Решењем о реорганизацији послова Министарства иностраних дела од 5. децембра 1925. преименовано у Генералну политичку дирекцију у којој је био и Кабинет министра, подељен на лични секретаријат министра, секретаријат министра помоћника, пријем и експедицију целокупне поште, Протокол и Персоналије.³

² АЈ, 334 Министарство иностраних послова Краљевине Југославије, 57-157, 334-740-2106; *Уредба о организацији Министарства иностраних дела, дипломатских заступништва и конзулата Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца* Службене новине Краљевства СХС, бр. 42, 10. мај 1919.

³ АЈ, 334-60-168, Решење од 5. децембра 1925. о пословима Генералне политичке дирекције и дужностима службеника.

Председништво Министарског савета је Уредбом од 16. априла 1929. организационо конституисано са основним надлежностима Министарског савета и министарства Краљевине Југославије. Министарство иностраних послова се састојало од пет одељења, међу којима се помињу Политичко, Управно, Привредно и Правно одељење, као и Главна архива.⁴ Закон о уређењу Министарства иностраних послова и дипломатско-конзуларних заступништава Краљевине Југославије у иностранству из 1930. донео је и унутрашњу организациону структуру Управног одељења,⁵ које је формирано решењем од 26. маја 1930. и сачињавала су га три одсека – Кабинет министра, Протокол и Персонални одсек.⁶ Протокол, као други одсек Управног одељења, имао је надлежност над пословима око: дипломатских пасоша и повластица, акредитива и опозивних писама, патентних писама и егзекватура, предлога за одликовање страних и југословенских поданика, вођења регистра одликованих, церемонијала и аудијенција дипломатског кора и слично.⁷

Новом реорганизације Министарства средином 1939, Протокол је као одсек остао у саставу Управног одељења са дотадашњим делокругом.⁸ Задржао је надлежности у вези са: церемонијалом, пријемом дипломатских представника, дипломатским имунитетом и повластицама, дипломатским путним исправама, акредитивима и опозивним писмима, предлозима за одликовања страних држављана и вођењем регистра одликованих.⁹

Протокол као одсек деловао је практично до војног слома Краљевине Југославије у Априлском рату 1941. године. Одласком југословенске владе из земље, у емиграцији је почетком јесени 1941. реорганизовано Министарство иностраних послова и у оквиру надлежности Управног одељења остао је да ради и одсек Протокола.¹⁰

⁴ *Службене новине КСХС*, бр. 94, 22. април 1929.

⁵ Члан 5 Закон о уређењу Министарства иностраних послова и дипломатско-конзуларних заступништава Краљевине Југославије у иностранству, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 72, 29. март 1930.

⁶ АЈ, 334-65-190, Решење пр. пов. бр. 1644, 26. мај 1930.

⁷ АЈ, 334-57-157, Организационе промене МИД-а 1929–1930.

⁸ АЈ, 334-57-157; Члан 7 Уредбе са законском снагом о уређењу Министарства иностраних послова и дипломатских и конзуларних заступништава Краљевине Југославије у иностранству од 10. августа 1939, *Службене новине КЈ*, бр. 187, 18. август 1939.

⁹ Уредба са законском снагом о уређењу МИП-а од 10. августа 1939. и дипломатских и консуларних заступништава КЈ у иностранству.

¹⁰ АЈ, 103 (Емигрантска влада Краљевине Југославије), 83-320, Решење Пов. бр. 6658 од 24. септембра 1941.

Стање и значај архивске грађе

Пред и у току Априлског рата 1941. грађа је у већем обиму евакуисана у унутрашњост земље, док је део остао у згради Министарства. После капитулације Краљевине Југославије, Немци су запленили архиву МИП-а и пренели је у Staatsarchiv у Бечу.¹¹ Поред њеног проучавања и коришћења за нацистичко-пропагандне публикације посебно су их занимали персонални досијеи појединих југословенских дипломата, који су крајем 30-их и пред рат службовали у Немачкој.¹² После Другог светског рата однета архива МИП делимично је враћена у земљу.¹³

Грађу Протокола преузео је 18. октобра 1989. Архив Југославије од Савезног секретаријата за иностране послове у количини од 432 фасцикле и 53 књига.¹⁴ У Архиву је извршен преглед грађе и њене комплетности према добијеном сумарном попису, који представља попис грађе и административних књига, са штурим, понегде осим основног назива фасцикле без другог описа. У Записнику о примопредаји грађе наводи се да „већи део грађе је у регистратурском поретку, сређен по броју деловодног протокола.“¹⁵ У депоу Архива Југославије грађа је препакована у 344 фасцикле.

Преузето је на сређивање и обраду 24 метра грађе у 344 фасцикле са 55 књига.¹⁶ Грађу овог дела фонда МИП у основи су чинили: документи у вези са двором, поједини прописи за рад одсека Протокола, агремани за иностране и југословенске дипломатске представнике, евиденције дипломатских листа, празници и свечаности, церемонијал, одликовања, пасоши, визе и дипломатске легитимације, дипломатске привилегије, царинска уверења, преписка са иностраним дипломатским представништвима у земљи, преписка са појединим министарствима, удружењима, појединцима и слично.

У записнику о примопредаји наведен је распон година грађе фонда 1916–1941. година.¹⁷ Увидом у грађу констатовано је да је грађа Протокола

¹¹ АЈ, 335 (Војислав Јовановић Марамбо), 75, Попис однетих докумената из МИП-а КЈ.

¹² АЈ, 334-134-457, 334-176-499. – На дан напада Немачке на Југославију, противно међународним конвенцијама, Немци су најпре задржали целокупно дипломатско-конзуларно особље КЈ у Немачкој и окупираним земљама, а потом су по њиховом повратку у Београд похапсили и затворили десетак дипломата, оптужујући их за шпијунску делатност против Немачке. Вратили су их у места њиховог ранијег службовања због чега су и њихова персонална досијеа била однета у Немачку. – Владимир Ваухник, *Невидљиви фронт*, Минхен 1984.

¹³ АЈ, 335-75, Документација у вези са реституцијом архиве МИП-а КЈ однете у Беч.

¹⁴ АЈ, 334 МИП, Протокол, досије фонда, Записник, 02 бр. 735/1 од 22. децембра 1989.

¹⁵ АЈ, 334 МИП, Протокол, досије фонда, Записник бр. 02-735/1 од 22. децембар 1989.

¹⁶ АЈ, 334 МИП, Протокол, досије фонда, Забелешка о количини грађе одсека Протокола.

¹⁷ АЈ, 334 МИП, Протокол, досије фонда, Записник бр. 02-735/1 од 22. децембар 1989.

настала пре 1918. знатно старија: из рада службе протокола у доба Краљевине Србије, за време владавине краља Александра Обреновића и после 1903. за време краља Петра I Карађорђевића.

Грађа за период до 1941. углавном је сачувана иако очигледно није комплетна, али се о томе не може прецизније говорити. У Записнику о примопредаји архивске грађе наведено је да „комплетност грађе није проверавана због велике количине грађе.“¹⁸ Евидентно је, међутим, да је грађа за период 1918–1919. веома оскудна, као и да је у мањем обиму све до 1923. године. Књиге евиденција су углавном комплетне. Непознато је где се налазе ранији деловодници, пре 1922, а који се односе на одсек Протокола, пошто постоји регистар одликовања за 1916–1919. и регистар за 1920. годину. Недостаје регистар за 1921–1922, потом 1926–1927. и после 1934. године.

Приликом сређивања и обраде грађе фонда Протокола издвојено је безвредног регистратурског материјала у количини од 10 метара из периода 1920–1941. Ова количина издвојеног регистратурског материјала не садржи документа значајна за науку нити за оперативне потребе. При утврђивању предлога листе безвредног регистратурског материјала коришћен је основни критеријум – садржајна вредност докумената, док су критеријуми спољних и других обележја докумената примењени у незнатној мери. Издвојен је безвредни регистратурски материјал као што су: разни појединачни рачуни и новчане фактуре за наплату, товарни листови, признанице и слично; материјали у вези са понудама разних књига и друге литературе, машина и канцеларијског материјала за рад у Министарству, слања поште, превоза робе и слично; уверења о умањењу или ослобођењу царина иностраним дипломатским представницима за пренос ствари (задржани угледни примерци); материјали у вези са легитимацијама чланова иностраних дипломатско-конзуларних представништава у Југославији; материјали за повластице на железници, броду и саобраћају; захтеви за издавање визе, пасоша, пропусница, повластица на железници југословенским држављана; судски позиви, ради саслушања о прекршајима, сведочењу и слично (задржани угледни примерци); саобраћајни прекршаји иностраних дипломатско-конзуларних представника (сачувани угледни примерци); грађа о ситним поправкама, чишћењу и одржавању хигијене у Министарству; материјали у вези са одсуствовањем чиновника; пасоши, легитимације, пропуснице и фотографије непознатих лица; дупликати разних докумената, празни формулари и помоћне књиге евиденција.

Физичко стање дела грађе је лоше, посебно за ратни период и прве године после ослобођења. Потом је сачувана грађа у добром стању и са мањим оштећењима. Грађа садржи готово све врсте докумената – од закона, уредаба, решења, наредба, правилника, наређења, решења и слично, па преко агремана, указа, нота, ед-мемоара, извештаја, телеграма, молби, уве-

¹⁸ Исто.

рења, разних спискова, штампаних материјала и исечака из штампе, химне па и ноте истих.

Грађа је написана углавном на српском језику, а због општења са иностраним представницима дипломатска грађа је на француском, док је мањи број докумената на енглеском, немачком, италијанском, шпанском, руском, чешком, јапанском, арапском и персијском језику.

Архивска грађа која је сачувана у одсеку Протокола само је део грађе створене радом једног од најзначајнијих државних органа Краљевине Југославије. Увидом у грађу Протокола употпуњује се слика о: стању и развоју МИП-а после Првог светског рата, развоју југословенске дипломатске службе; начину постављања дипломатских представника, њиховом пријему и раду; церемонијалу и свечаностима које су одржаване у земљи под окриљем Двора, Министарстава и других институција; обележавању националних и страних празника; дипломатском кору; предлагању и начину доделе одликовања; нотификацијама, акредитовању и опозиву дипломатско-конзуларних представника; протоколарном пријему страних представника као и о многим другим питањима. Истовремено архивска грађа Протокола употпуњује знање о раду Политичког одељења и његовој грађи која је затечена десеткована после Другог светског рата.

Иако је грађа Протокола разнолика и интересантна, због несређености фонда до сада није много проучавана, нити су документи у већој мери коришћени од стране научника и истраживача.

Узимајући у обзир делатност и надлежност ствараоца фонда, садржај и врсту грађе, начин евидентирања и архивирања, стање грађе и њену комплетност приликом сређивања и обраде грађе Протокола примењен је принцип слободне провенијенције – облик функције и делатности ствараоца фонда. Класификациона структура архивске грађе овог дела фонда Министарства иностраних послова је следећа:

ДВОР

Краљевске свечаности

Рођење чланова владарске породице

Ступање на престо Петра II Карађорђевића

Сахрана владара и чланова породице

Материјали из приватног живота чланова краљевске породице

Нотификације иностраних владара и председника држава.

СВЕЧАНОСТИ И ЖАЛОСТИ

Празници и свечаности

Сахрана истакнутих Југословена

Сахране иностраних владара и истакнутих личности.

ПРИЈЕМИ И ЦЕРЕМОНИЈАЛ

Дипломатски представници
Посете истакнутих личности из иностранства
Конференције, састанци и скупови
Церемонијал
Одликовања.

РАД ОДСЕКА ПРОТОКОЛА

Организација и рад одсека Протокола
Персонална питања
Визе, пасоши и легитимације
Царинске привилегије и други материјали.

КЊИГЕ ЕВИДЕНЦИЈА

Начин евидентирања и архивирања грађе одсека Протокола, утицао је да овај део фонда МИП буде унутар основних класификационих група даље класификован по материјалу и врсти, на подгрупе и јединице описа.

У оквиру прве класификационе групе *ДВОР* налазе се материјали *Краљевске свечаности*, који се односе на материјале о венчању краља Александра и краљице Марије, потом бројни документи – *Рођење чланова владарске породице*, који говоре о рођењу престолонаследника Петра Карађорђевића и других чланова краљевске породице (Томислав и Андреј). Материјали *Ступање на престо Петра Другог Карађорђевића*, односе се на нотификације о ступању на престо Петра Другог Карађорђевића, док се архивска грађа *Сахране владара и чланова породице*, у првом реду односи на догађаје о смрти и сахрани југословенских владара краља Петра Првог Карађорђевића 1921. и краља Александра Карађорђевића 1934, на изјаве саучешћа, одржавање парастоса и помена наредних година. Подгрупа *Материјали из приватног живота чланова краљевске породице*, садржи грађу о приватном животу краља и чланова краљевске породице, здравственом стању владара и његове породице, приватним путовањима краља, краљице, кнеза намесника и других чланова породице, преписку са другим владарским породицама и молбе појединаца за аудијенцију, фотографије, покровитељство или писање уметничких дела за чланове краљевске породице (композитор новог валцера молио је да га наслови именованом краљице Марије, краљ и краљица су именовани за почасне чланове румунског аутомобилског клуба и слично). Грађа *Нотификације иностраних владара и председника држава*, представља низ докумената који су настали у вези са нотификацијама краљевских венчања на иностраним дворovima, рођењима или смрти чланова владарских породица, ступања на престо или абдикације

владара, односе се на њихово здравствено стање, као и путовања или пропутовања чланова краљевских породица или председника држава у или кроз Краљевину Југославију.

Архивска грађа класификационе групе *СВЕЧАНОСТИ И ЖАЛОСТИ*, обухвата материјал на основу кога се може пратити како су се обележавали празници, рођендани краљевског пара и престолонаследника; дан Уједињења, Видовдан, друге свечаности и прославе (балови, концерти, соколски слетови и друго) слављени у Краљевини Југославији, као и обележавање страних празника. Сачувани су и бројни материјали које се односе на саучешћа и сахране домаћих истакнутих државника, политичара, војсковођа, научника и других личности (патријарси Димитрије и Варнава, председници влада Никола Пашић, Јован Авакумовић, Владан Ђорђевић, Стојан Протић, Љубомир Давидовић, Војислав Маринковић, Милан Сршкић, министри Чedomил Мијатовић, Андра Николић, Коста Стојановић, Мехмед Спахо, дипломате Михаило Гавриловић, Панта Гавриловић, Славко Грујић, Љубомир Нешић, Јаша Ненадовић, војвода Степа Степановић, генерал Михаило Ковачевић, ваздухопловни пуковник Југовић, професори, научници и уметници Јован Цвијић, Милан Ракић и други). Грађа обухвата и материјале везане за смрт и сахране страних владара, чланова краљевских породица или значајних иностраних државника и личности (папа Пије XI, румунска краљица Марија, грчка краљица Софија, грчки принц Никола, египатски краљ Фуад, шпански краљ Алфонс XIII, чехословачки председник Томаш Масарик, француски државници Пол Думер, Аристид Бријан, Луј Барту, румунски државници Таке Јонеско, Јон Дука, енглески државник лорд Керзон, руски дипломати Николај Хартвиг, Михаило Николајевич Гирс, мађарски државник гроф Иштван Чаки, француске војсковође маршал Жофр, вицеадмирал пикополски, књижевник нобеловац Рејмонд, страни дипломати у Краљевини Југославији итд.), са материјалима о изјавама саучешћа, парастосима, данима жалости и слично.

Посебно занимљиву грађу класификационе групе *ПРИЈЕМИ И ЦЕРЕМОНИЈАЛ* представљају материјали који се односе на агремане, достављање егзекватура, акредитивних писама и пријеме, тј. аудијенције иностраних дипломатских представника код краља Александра и намесника кнеза Павла. Поред политичког значаја, ови документи имају и лепоту у калиграфској изради, јер су предавани краљу Александру и кнезу Павлу. Међу првим је агреман папског нунција, документ на латинском, а можда најупечатљивији су агремани јапанског, персијског и египатског владара исписани сликовним писмом (које су доносили њихови опуномоћени министри у Београд). У оквиру класификационе групе налазе се материјали који су достављани у иностранство за југословенске дипломате, са појединачним извештајима после аудијенције или пријеме. Ова класификациона група разноврсна је и по грађи као што су подаци о иностраним и југословенским војним изасланицима, дипломатским листама, честим промене у иностраним дипломатско-конзуларним службама у Краљевини која се налази у под-

групи *Дипломатски представници*. Разноврсна грађа односи се на следеће две подгрупе: *Посете истакнутих личности из иностранства* и *Конференције, састанци и скупови*. У њима се налазе материјали који се односе на програме пријема страних државника, министара, чланова парламента, спискове позваних људи, распоред седења на свечаним пријемима (често са штампаним менијем и музичким програмом), одржавање свечаних или радних политичких састанака међународних институција (као што су Мала антанта и Балкански пакт), пропутовања страних државника, политичара и других истакнутих личности кроз Краљевину Југославију, као и посете југословенских политичара и званичника иностранству. Посебна подгрупа *Церемонијал* односи се на документа о доласку високог страног представника у једну земљу, дочеку и пријему, као и церемонијалу приликом аудијенције код владара или председника државе, преписку у вези са аудијенцијом дипломата, свирањем химне и истицањем државних застава, предајом акредитивних писама, у случају изненадне смрти високе личности, а посебно ношењем дипломатске униформе или одела на пријемима, приликом празника или друге свечаности. Изузетно обимну, важну и интересантну подгрупу сачињавају документи *Одликовања*. У оквиру подгрупе је извршена подела на: одликовања за стране држављане и одликовања држављана Југославије, са поделом на групна и појединачна. Материјали са одликовањима за стране држављане систематизовани су по географском принципу, а за југословенске држављане по азбучном реду.

Основна класификациона група *РАД ОДСЕКА ПРОТОКОЛА* садржи материјале о појединим прописима МИП у вези са радом овог одсека; преписку о променама код југословенских дипломатско-конзуларних представништава у иностранству и иностраних у Краљевини Југославији; документе о раду појединих делова МИП (администрација и рачуноводство у погледу трошкова, штампа, курирска служба), листе влада КЈ, персонална питања одсека, спискове запослених у МИП, издавању пасоша и виза Југословенима (који су најчешће послати на неки међународни скуп, као дипломатски службеници, официри по задатку као војни изасланици или упућени на дообуку у иностранство) и легитимација запосленима у страним дипломатско-конзуларним представништвима у Краљевини Југославији. Сачувано је више стотина захтева за пасош или визу са фотографијом лица које је одлазило у иностранство, а по обичају су то били министри, народни посланици, политичари, професори, војни изасланици, официри, авијатичари, дипломатско особље, високи државни службеници, индустријалци и други интелектуалци између два светска рата који су сами или са члановима породице одлазили у иностранство. Део грађе чине и легитимације појединих службеника и чиновника дипломатских представништава у Југославији који ће се чувати у Збирци фотографија Архива Југославије. Посебну целину представљају материјали који се односе на дипломатске привилегије, то јест захтеве за ослобођење од плаћања разних такси, на царинске олакшице, судске позиве на претрес, али и на остале проблеме (пребрза вожња дипломатског

возила градом, пријаве гласне вике деце поред дипломатског представништва и бацања каменица на прозоре, туче дипломатског чиновника, повремени инциденти на границима због пртљага или вређања дипломатског представника и слично).

КЊИГЕ ЕВИДЕНЦИЈА представљају засебну целину у којој су деловодни протоколи, регистри и књиге издатих легитимација особљу страних посланстава у Београду. Деловодни протоколи су готово комплетни, али је сачувано само неколико књига Регистра: недостају за 1921–1922, 1925–1928, 1933–1941. годину. Сачувана су само два Деловодна протокола одликовања за 1922–1924. годину, док су Регистри одликованих комплетнији и постоје четири књиге за период 1916–1919, 1928–1940. годину. Знатно комплетније су књиге Деловодних протокола издатих пасоша за период 1925–1941, које прате некомплетни Регистри пасоша и виза за 1925, 1932–1933. годину, где су уписани они који су из државног интереса добијали пасош или визу преко МИП, за одлазак на међународну конференцију, војно или стручно усавршавање, међу којима су били углавном министри, политичари, дипломати, војни изасланици, официри, професори, научници, директори државних и приватних установа, индустријалци и други. Сачуване су само за три године Књиге издатих легитимација особљу страних посланстава у Београду и то за 1929–1931, а уз њих је сачуван један Регистар дипломатског кора за 1936–1940. Посебно је интересантна књига Албум фотографија за издате пасоше за период 1934–1940, где се налазе фотографије југословенских интелектуалаца, министара, политичара, дипломата, војних изасланика, официра, ваздухопловаца, професора, научника, уметника, разних стручњака, државних чиновника и других који су у том периоду одлазили у иностранство, сами или са својим породицама. Ова књига ће због бројних фотографија бити смештена са другим фотографијама одсека Протокола у Збирку фотографија Архива Југославије.¹⁹

У домаћој историографији тема југословенске дипломатске службе и рад МИП Краљевине Југославије у међуратном периоду слабије је обрађена. Пре Првог светског рата и у међуратном периоду о теми дипломатије написано је неколико књига и чланака у стручној периодици, док је у послератној Југославији тек 90-их година прошлог века започело интересовање и писање на ову тему. Знатније интересовање истраживача, међутим, било је усмерено ка појединим личностима, који су у већој или мањој мери утицали на југословенску дипломатију. У ту сврху коришћена је првенствено архивска грађа МИП КЈ, Политичког одељења и Персоналног одсека, а тек понешто одсека Протокола, пре свега материјали са агреманима истакнутих дипломатских службеника, који су истовремено били међу најзначајнијим књижевницима и песницима Краљевине Југославије. Док фонд Министарства иностраних послова није преузет на сређивање, веома мали број истра-

¹⁹ АЈ, 334 МИП, Протокол, Књига бр. 234, Албум фотографија за издате пасоше, за период 1934–1940.

живача имао је прилику да их користи, осим оних малобројних који су радили докторску дисертацију, магистарски или други истраживачки рад.

Као информативно средство фонда урађен је сумарно-аналитички инвентар са именским, тематским, географским и институционалним индексима. Граничне године фонда су 1918–1941, а граничне године архивске грађе 1912–1941. године. Малобројна документа од пре уједињења 1. децембра 1918, настала су радом МИД Краљевине Србије, односе се на склапање уговора, војног споразума или потписивање конкордата са Ватиканом у име Краљевине Србије и сачувана су у оквиру дела грађе Пуномоћја.²⁰

Укупна количина архивске грађе одсека Протокола је 13,70 м, од тога око 11 метара списа, односно 182 јединице описа које су смештене у 92 кутије и 47 књига – 2,70 метара. Будући да грађа организационих јединица МИП чине један фонд, приликом инвентарисања грађе одсека Протокола настављен је континуитет започет грађом Политичког одељења, потом надовезан грађом Персоналног одсека, Конзуларно-привредног одељења и грађом Одсека међународних уговора.

²⁰ АЈ, 334-742-2118, Пуномоћја српским и југословенским државницима, политичарима и дипломатама од 1912. до 1925. за потребе потписивања одређених уговора, војних споразума или заступања Краљевине на међународним конференцијама.